СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Михаил Александров Малчев, преподавател в Юридически факултет на Русенски университет „Ангел Кънчев“

член на научното жури, утвърдено със Заповед № РД-09-118 /20.12.2024 г. на Директора на Института за държавата и правото при БАН

относно дисертационния труд на **Елка Бойчова Пороминска**
на тема

„Правна помощ при защита

на гражданските субективни права“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
в професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящото становище е изготвено с оглед публичната защита пред научно жури на представения от докторанта Елка Бойчова Пороминска дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Процедурата е коректно спазена.

I. Данни за докторанта

Елка Бойчова Пороминска е завършил специалност „Право“ в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Работила е като юрисконсулт, а от 1994 г. упражнява адвокатската професия. Председател е на „Асоциацията за жените адвокати“ от 2014 г. Нейният професионален и практически опит, включително дългогодишна адвокатска защита, логично доказва интереса към избраната тема на дисертационния труд.

II. Актуалност и обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на тема „Правна помощ при защита на гражданските субективни права“ е с общ обем от 235 страници, включително титулна страница, съдържание, използвана научна литература – заглавия на български и чужд език, предложения de lege ferenda, списък на публикувани статии и доклади от автора. В структурно отношение трудът се състои от увод, изложението е систематизирано в пет глави и заключение. Направени са 398 бележки под линия. Библиографската справка съдържа 61 заглавия.

Актуалността на темата е обусловена от липсата на цялостно проучване, посветено на института на „правна помощ” след приемането на Закона за правната помощ, в сила от 01.01.2006 г. и действащия ГПК, в сила от 01.03.2008 г., въпреки широкото му приложение в практиката. Дисертацията систематизира породилите се проблеми при предоставянето на правна помощ за защитата на субективните граждански права, както и противоречивото разрешаване на възникналите казуси независимо от наличието на практика на Върховния касационен съд, Съда на ЕС и ЕСПЧ, относима към изследваната тема. Значимостта на задълбоченото научно изследване отговаря на нуждите от намиране на разрешения на актуалните въпроси, свързани с ефективното и достъпно предоставяне на правна помощ на нуждаещите се от защита на техни субективни граждански права. В тази връзка изследването и анализирането на

проблемите е важно и актуално. На тази основа са изведени и полезни както научни, така и практически резултати.

Методиката и методите на изследване са правилно избрани с оглед постигане на заявените в дисертацията цели и задачи.

Обектът на изследване е правото на правна помощ, съдържащо се в действащата нормативна уредба - Закона за правната помощ (ЗПП) и Гражданския процесуален кодекс (ГПК), както и съдебната практика по въпросите на правната помощ. Предмет на изследването са законовите процедури за осигуряване защитата на правата на граждани и други субекти чрез предоставяне на ефективна и достъпна правна помощ. На тази основа, авторът е изследвал успешно: същността на правната помощ за защитата на субективните граждански права; отличил е специфичните хипотези на предоставяне на правна помощ, изискващи извеждане на алгоритъм за осъществяването на двете й форми, а именно – чрез служебен защитник по смисъла на ЗПП и чрез особените представители, по реда на ГПК; въпросите за усъвършенстването на института на правната помощ въз основа на разрешенията на практиката и доктрината.

Показателни за постигнатите резултати са многото на брой сполучливо агрументирани предложения за надграждане на актуалното законодателство. Основаната цел на всички формулирани предложенията de lege ferenda е обществено значима - да се гарантира по-добрият достъп до правна помощ на нуждаещи се от такава и да се повиши нейната ефективност. Това от своя страна това би допринесло за бързината и качеството на правораздаването по съдебни спорове, в които участвал лица, на които е предоставена правна помощ или които се нуждаят от такава.

III. Съдържание на отделните глави. Приносни моменти.

В глава първа е направен преглед на основанията за възникване на правоотношенията по правната помощ, по действащата система за правна помощ у нас, като е направено уточнение, че изследването е съсредоточено

върху правната помощ, предоставяна по граждански (по аналогия и административни и изпълнителни) дела. Отделено е специално внимание на разграничението на двете форми на предоставяне на правна помощ: чрез служебен адвокат (служебен защитник) за правната помощ, предоставяна по реда на ЗПП и Глава X от ГПК, и чрез особен представител (по чл. 46, ал. 7, чл. 48, ал. 2, чл.430 ГПК, вр. чл. 29 ГПК, респ. по АПК и ДОПК). След дефинирането на двете основни форми за предоставяне на правна помощ е направен анализ и сравнение относно общите черти на предоставяната правна помощ по ЗПП и ГПК. Разгледан е алгоритъма за определяне и назначаване на особен представител, съдържащ сложен фактически състав, включващ действия на различни органи и лица - съд, адвокатски съвети, адвокати. Отбелязана е законовата празнота относно уреждане на въпроса за избиране на адвокат от списък на адвокатите, дали съгласие да предоставят правна помощ (Национален регистър за правна помощ), респективно - препращането към него по отношение особените представители. Извършен е анализ на въпросите относно възможността за „отвод" на адвоката от определен казус. Направен е извод за нуждата от персонална преценка за подходящия адвокат, особено за по-сложни дела и такива с голям имуществен интерес, която да се извършва от Адвокатските съвети по места. С приносни елементи е критиката на предвидената възможност в българското законодателство бенефициент на ПП да е само физическо лице, което според автора се явява в разрез с вижданията в правната система на ЕС.

В глава втора са разгледани основните въпроси, касаещи субектите на правоотношенията по предоставяне на правна помощ. В тази насока удачен е подходът на автора да представи правната характеристика последователно на Национално бюро за правна помощ, Адвокатските съвети, адвокатите, Министърът на правосъдието и съдът. За целта на разработката е коректно отбелязано, че се разглеждат единствено функциите на гражданските и административните съдилища като субекти, отговорни за осъществяване на

правната помощ. Научна ценност е констатираната празнота в уредбата и формулираното предложение de lege ferenda, да се създаде нарочна процедура или изрична препращаща норма към уредбата за служебните защитници в случаите на искане към адвокатския съвет и определяне на адвокат за правна помощ чрез особен представител, както и създаване на специален списък на заявилите съгласие адвокати да предоставят този вид правна помощ.

Третата глава е посветена на правата и задълженията на отделните субекти на правоотношенията по правната помощ. Обсъдено е важното допълнение, свързано с функциите на НБПП, извършено на 01.02.202 3г., в сила от 04.05.2023г., във връзка с презграничната правна помощ. Отделено е специално внимание на спазването на международни и Европейски стандарти относно правната помощ и нейното финансиране – задължение на държавните органи в лицето на МП и НБПП. Отбелязано е важното значение на Директива 2003/8/ЕО за подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяване на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове и други документи от съюзното право, свързани с гарантиране на достъпността и качеството на правната помощ, както и адекватното ѝ финансиране. Последователно са изследвани: правата и задълженията на НБПП, включително правомощията на председателя на НБПП; АС; адвокатите; МП и съдът. Във връзка с разгледаните компетенции на гореизброените субекти са направени на съответното място предложения de lege ferenda, свързани с повишаване ефективността на правната помощ и намаляване на финансовата тежест върху бюджета. Анализирани и съпоставени са двете форми за осъществяване на правна помощ чрез служебен защитник (СЗ) и чрез особен представител (ОП) в контекста на конкретните правомощия на съда с оглед допускането, назначаването, освобождаването, замяната, лишаването на лицето от правна помощ и прекратяване ѝ, издаваните актове (определения) и тяхната обжалваемост. Разгледана е и особеност по отношение ОП, а именно - възможността за обжалване на определенията с частни жалби по реда на чл. 274

ГПК, с които съдът определя възнаграждението на особения представител по чл. 47, ал. 6 ГПК. Изтъкнато е, че преди обжалването може да се използва и възможността за искане на изменение на акта по реда на чл. 248 ГПК. Като особеност по отношение служебните защитници е посочена възможността за обжалване по административен ред на определения от НБПП размер на възнаграждението им. Направен е извод, че пропускането на който и да е елемент от сложния състав на процедурата по допускане на правна помощ, състоящ се от поредица от фактически и правни действия, води до незаконосъобразно предоставена или осъществена правна помощ със сериозни последици за адвоката, за лицето ползващо правна помощ и за законосъобразния процес. Анализирани са поотделно с техните специфики всяка една от видовете отговорност за адвоката гражданска, дисциплинарна и санкционна отговорност при неизпълнение на задълженията по правната помощ, доколкото адвокатът е длъжен да води възложената работа със същата грижа, както ако е бил упълномощен. Научен принос е изследването на хипотезите на злоупотреба с правна помощ, като в тази насока са направени съответни препоръки за тяхното ограничаване и са формулирани адекватни предложения de lege ferenda.

В четвъртата глава са разгледани детайлно основанията за прекратяване на правната помощ, регламентирани в чл. 96 и 97 ГПК и чл. 27 ЗПП. Отделено е специално внимание и на прекратяването на правната помощ поради замяна на ОП или СЗ. Обосновано са обсъдени последиците от възможността за замяна също по отношение бързината на процеса, заплащането и ефективността на правната помощ, отговорността на адвоката, които следва да бъдат разрешени от органите, ангажирани с предоставянето на правна помощ и от самите адвокати. В тази връзка е направено полезно предложение de lege ferenda за нормативна регламентация на допустимите хипотези на замяна, чрез изменение и допълнение на нормата на чл. 44 ЗА. Важен акцент е поставен върху различните процедури, източниците на финансиране и различните размери на възнаграждението, начина на отчитането и заплащането на правната помощ при

двете форми на предоставянето ѝ – по реда на ЗПП или по реда на ГПК (респ. АПК, ДОПК). Приносен момент има анализа на регламентацията на адвокатските възнаграждения за особен представител по българското право – чл. 47, ал. 6 ГПК, вр. чл. 36, ал. 2 от Закона за адвокатурата и Наредба № 1/2004 за минималните адвокатски възнаграждения (НМРАВ), в контекста на Решението на Съда на Европейския съюз от 23 ноември 2017 г. по съединени дела С-427/16 и С-428/16 и Решението на СЕС от 25 февруари 2024г. по дело С-438/22. Обърнато е внимание на необходимостта от справедливо заплащане на труда на адвоката, предвид осигуряване на качествена и ефективна правна помощ. Адекватно е отбелязана приложимостта и към настоящия момент на Тълкувателно решение № 6/6.11.2013 г. по т. д. № 6/2012г. на ОСГТК на ВКС по отношение на въпросите на адвокатските възнаграждения и правна помощ. Предвид изследваната разнородна съдебна практика, цитирана на съответното място в дисертационния труд, относно размерите на адвокатското възнаграждение, неговото изменение/увеличаване или намаляване, са изведени обосновани предложения de lege ferenda. Сполучливо е представен и важният въпрос за възстановяване на разходите по правната помощ. Последните са свързани логично с отговорността за разноските в процеса, съгласно чл. 78 и сл. ГПК, както и чл. 143 и чл. 144 АПК. Приносен момент има и направеното разграничение по отношение отговорността за разноски при назначен особен представител и при защита чрез служебен защитник, както по отношение на субектите, респ. лицата на които се дължи възстановяването на разходи по правна помощ. Не е подмината и темата до колко предоставяната предоставената правна помощ е безплатна, предвид разпоредбите на чл. 2 ЗПП и чл. 94 ГПК, както и отделните хипотези на отговорност за разходите по предоставена такава на участниците в процеса. Заслужава подкрепа и изложената теза на автора за необходимостта от изменение на разпоредбата на чл. 25, ал. 1 ЗПП, относно възстановяване на разноските за заплатена правна помощ за нейния потребител, в случаите на осъдително решение или присъда, като същата се приведе в

съответствие с чл. 78, ал. 7 ГПК.

В последната пета глава са изследвани в последователност понятието „правна помощ” и функциите на същата, както е и направен исторически преглед и сравнение с предходната правна уредба на този институт у нас. Отделено е внимание на новостите във въведената система за правна помощ след 2006 г., най-вече по отношение разширяване кръга на правоимащите лица и хипотезите за допускането й, както и на съществена промяна в начина на допускането на същата, в зависимост от това, дали става въпрос за първична правна помощ – предоставяна от НБПП по реда на чл. 21, т. 1 и т. 3 ЗПП, или правна помощ по вече образувано дело. Обсъдени са детайлно и новите форми за предоставяне на т. нар. „първична правна помощ” – чрез Национален телефон и Регионални центровете за консултации, които разширяват възможностите тя да достигне до повече нуждаещи се лица, както и тя да се доближи по местоживеенето им. Принос на автора е анализът на публикуваните данни от НБПП за период от 12 години (2012 г. -2023 г.). за използването на тези форми, и осъществените обеми (брой консултации) по години, който сочи, че все още те не са достатъчно ефективно използвани и популярни. Научна ценност са и предложените от автора дефиниции за правна помощ в широк и тесен смисъл. Разглеждат се различните видове и форми на правната помощ. Анализират се в детайли особеностите на правната помощ в зависимост от видове дела, по които се предоставя: граждански, административни, изпълнителни и наказателни дела. Прави се сравнение и класификация и според предоставянето ѝ от двете основни фигури – служебен адвокат и особен представител, както и според вида защита – процесуална и извънпроцесуална. Приносен момент има идеята за възприемане на допълнителни форми за предоставяне на правна помощ – чрез неправителствени или благотворителни организации, което се съдържа в Препоръка R (93) 114 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно ефективния достъп до закона и правосъдието за много бедните. Основателно и обосновано са анализирани и въпросите на правната помощ при трансгранични

правни спорове и спорове в държавата на пребиваване, която има сравнително нова уредба и не е анализирана подробно в своята цялост в теорията.

Приемам авторските научни и приложни приноси, от които могат да се открояят неизчерпателно следните:

- Приносен момент е цялостно самостоятелно изследване на института на правната помощ за защита на гражданските субективни права;
- Приносен момент е и анализа, както и разграничаването на отделните видове правна помощ, които са класифицирани въз основана на различни критерии.
- Обсъждането на основанията за ограничение на правото на правна помощ в съответствие с практиката на ЕСПЧ, в случаи на злоупотреба с процесуални права, или в случаите, когато разходите за правна помощ надвишават размера на обезщетената вреда, както и изводът, че тези хипотези не представлява нарушение на правото, гарантирано от член 6 от ЕКПЧ.
- Открояването на необходимостта за предприемане на действия по специализация и профилиране на адвокатите, предоставящи правна помощ по конкретни области в правото.
- Формулираните разрешения за повишаване на ефективността и източниците за финансиране на дейностите по предоставяне на правна помощ.
- Друг принос е препоръката да се уредят на законодателно ниво основанията за замяна и самоотвод на адвоката, определен за служебен защитник или особен представител.
- Точната обосновка на възникващите проблеми при прилагане на действащото законодателство относно правната помощ, както и несъответствията на същото с изискванията на Правото на ЕС.
- Препоръката да се въведе
- периодичност на оценката на кредитоспособността на потребителя при предоставяне на потребителски кредит над определен размер;
- Предложението за приемане на легална дефиниция на понятието

„методика за определяне на лихвен процент“, което освен икономическо, има и правно значение;

- Предложенията за подобряване на регламентацията, касаеща изследвания институт и направените в тази насока предложения de lege ferenda, систематизирани в шест основни групи. Тези шест групи предложения de lege ferenda действително представляват един полезен алгоритъм за разширяване на обхвата на правната помощ, повишаване на нейната ефективност и улесняване на достъпа на гражданите до нея.

Намирам, че основните изводи на автора са успешно защитени на базата на обстойния анализ на действащото национално законодателство на изследвания институт, както и на съответствието му с международната нормативна рамка. Показателното за практическата насоченост на дисертация е представянето на относимата съдебна практика по предоставянето на правната помощ и критичните бележки на автора към някои от възприетите в нея разрешения.

Авторефератът отразява точно и вярно най-важните аспекти на дисертационното изследване, а справката за приносите съдържа реалните научни постижения на докторанта.

Публикациите по темата позволяват да се получи по-пълна представа за дисертационния труд, осигуряват необходимата публичност на научните и приложни приноси, както и на авторските постижения.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси

Може да бъдат оправени критични бележки към дисертация по отношение на нейната структура. Основната препоръка в тази насока е, че логическата последователност предполага изложението да започне с последната глава пета, която следва да бъде началната. С цел оптимизация на структурата е възможно и намаляване на броя на отделните глави и систематизацията на съдържанието в три - четири отделни глави.

Другата ми критична бележка е използването от докторанта на множество съкращения в хода на изложението, които макар да съкращават неговия обем, не съответстват напълно на академичния стил. В тази връзка при евентуалното публикуване на дисертацията като монография предлагам на автора част от използваните съкращения да бъдат заместени с пълното изписване на наименованията на термините.

На фона на моята положителна оценка за разработения от докторанта дисертационен труд, искам да отправя препоръка за задълбочаване на неговите теоретични и практически усилията за изследване на предпоставките и формите на злоупотреба с приложението на института на правната помощ.

V. Заключение

Цялостната оценка на дисертационния труд позволява да се направи извод, че той отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и правилника към него, притежава необходимите качества за даване на неговия автор на образователната и научна степен „доктор", поради което **давам категорично положителна оценка** и

ПРЕДЛАГАМ

на членовете на Научното жури съвет да гласуват **да бъде присъдена на Елка Бойчова Пороминска образователната и научна степен „доктор"** в професионално направление 3.6. ПРАВО, научна специалност „Гражданско и семейно право".

20.02.2025 г. .....
доц. д-р Михаил Малчев

OPINION

by Assoc. Prof. Dr. Mihail Aleksandrov Malchev, lecturer at the Faculty of Law of the University of Ruse "Angel Kanchev"

member of the scientific jury, approved by Order No. RD-09-118 /20.12.2024 of the Director of the Institute of State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences

regarding the dissertation work of Elka Boychova Porominska

on the topic

"Legal assistance in the protection of civil subjective rights"

for the award of the educational and scientific degree "doctor"

in professional field 3.6. Law, scientific specialty "Civil and Family Law"

DEAR MEMBERS OF THE SCIENTIFIC JURY,

This opinion has been prepared with a view to the public defense before a scientific jury of the dissertation work presented by doctoral student Elka Boychova Porominska for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor" in professional field 3.6. Law, scientific specialty "Civil and Family Law".

The procedure has been correctly followed.

I. Data about the doctoral student

Elka Boychova Porominska graduated from the Faculty of Law of Sofia University "St. Kliment Ohridski" with a degree in "Law". She worked as a legal advisor, and since 1994 she has been practicing law. She has been the President of the "Association of Women Lawyers" since 2014. Her professional and practical experience, including many years of legal defense, logically proves her interest in the chosen topic of the dissertation.

II. Relevance and general characteristics of the dissertation work

The presented dissertation work on the topic "Legal aid in the protection of civil subjective rights" has a total volume of 235 pages, including a title page, table of contents, used scientific literature - titles in Bulgarian and foreign languages, proposals de lege ferenda, a list of published articles and reports by the author. Structurally, the work consists of an introduction, the presentation is systematized in five chapters and a conclusion. 398 footnotes have been made. The bibliographic reference contains 61 titles.

The relevance of the topic is determined by the lack of a comprehensive study dedicated to the institute of "legal aid" after the adoption of the Legal Aid Act, in force from 01.01.2006 and the current Civil Procedure Code, in force from 01.03.2008, despite its wide application in practice. The dissertation systematizes the problems that have arisen in the provision of legal aid for the protection of subjective civil rights, as well as the contradictory resolution of the cases that have arisen, regardless of the presence of practice of the Supreme Court of Cassation, the Court of Justice of the EU and the ECHR, relevant to the topic under study. The significance of the in-depth scientific research meets the needs of finding solutions to current issues related to the effective and accessible provision of legal aid to those in need of protection of their subjective civil rights. In this regard, the study and analysis of the problems is important and relevant. On this basis, both scientific and practical results have been derived and useful.

The methodology and methods of the study have been correctly chosen in order to achieve the goals and objectives stated in the dissertation.

The object of the study is the right to legal aid, contained in the current regulatory framework - the Legal Aid Act (LA) and the Civil Procedure Code (CPC), as well as judicial practice on legal aid issues. The subject of the study is the legal procedures for ensuring the protection of the rights of citizens and other subjects by providing effective and accessible legal aid. On this basis, the author has successfully studied: the essence of legal aid for the protection of subjective civil rights; has distinguished the specific hypotheses of providing legal aid, requiring the derivation of an algorithm for the implementation of its two forms, namely - through an official defender within the meaning of the Civil Procedure Act and through special representatives, under the procedure of the Civil Procedure Code; the issues of improving the institute of legal aid based on the solutions of practice and doctrine.

The numerous successfully argued proposals for upgrading the current legislation are indicative of the results achieved. The justified goal of all formulated proposals de lege ferenda is socially significant - to guarantee better access to legal aid for those in need of it and to increase its effectiveness. This, in turn, would contribute to the speed and quality of justice in legal disputes involving persons who have been provided with legal aid or who need it.

III. Contents of the individual chapters. Contributing points.

Chapter one provides an overview of the grounds for the emergence of legal relations under legal aid, under the current legal aid system in our country, with a clarification that the study focuses on legal aid provided in civil (by analogy, administrative and enforcement) cases. Special attention is paid to the distinction between the two forms of legal aid provision: through a public defender (public defender) for legal aid provided under the Civil Procedure Act and Chapter X of the Civil Procedure Code, and through a special representative (under Art. 46, para. 7, Art. 48, para. 2, Art. 430 of the Civil Procedure Code, in conjunction with Art. 29 of the Civil Procedure Code, respectively under the Civil Procedure Code and the Civil Procedure Code). After defining the two main forms of legal aid provision, an analysis and comparison of the common features of the legal aid provided under the Civil Procedure

Act and the Civil Procedure Code was made. The algorithm for determining and appointing a special representative, containing a complex factual composition, including the actions of various bodies and persons - court, bar councils, lawyers, is examined. The legal gap is noted regarding the settlement of the issue of selecting a lawyer from a list of lawyers, whether they have consented to provide legal aid (National Register for Legal Aid), respectively - the referral to it in relation to special representatives. An analysis of the issues regarding the possibility of "disqualifying" the lawyer from a particular case is carried out. A conclusion is made about the need for a personal assessment of the appropriate lawyer, especially for more complex cases and those with a large property interest, which should be carried out by the local Bar Councils. The criticism of the possibility provided for in Bulgarian legislation for the beneficiary of a PP to be only a natural person, which, according to the author, is contrary to the views of the EU legal system, is accompanied by contributing elements.

Chapter two examines the main issues concerning the subjects of legal relations on the provision of legal aid. In this regard, the author's approach is appropriate to present the legal characteristics of the National Legal Aid Bureau, the Bar Councils, the lawyers, the Minister of Justice and the court in sequence. For the purpose of the study, it is correctly noted that only the functions of the civil and administrative courts as entities responsible for the implementation of legal aid are considered. The identified gap in the regulation and the formulated proposal de lege ferenda, to create a special procedure or an explicit reference norm to the regulation for public defenders in cases of a request to the Bar Council and the appointment of a lawyer for legal aid through a special representative, as well as the creation of a special list of lawyers who have agreed to provide this type of legal aid, are of scientific value.

The third chapter is devoted to the rights and obligations of the individual entities of legal relations on legal aid. The important addition related to the functions of the NBPP, made on 01.02.202 3, in force from 04.05.2023, in relation to cross-border legal aid, was discussed. Special attention was paid to compliance with international and European standards regarding legal aid and its financing - an obligation of state authorities in the person of the Ministry of Justice and the NBPP. The important importance of Directive 2003/8/EC on improving access to justice in cross-border disputes by establishing minimum common rules on legal aid in such disputes and other documents of Union law related to ensuring the accessibility and quality of legal aid, as well as its adequate financing, was noted. The following were sequentially examined: the rights and obligations of the NBPP, including the powers of the President of the NBPP; the AC; the lawyers; the Ministry of Justice and the court. In connection with the reviewed competencies of the above-listed entities, de lege ferenda proposals have been made in the relevant place, related to increasing the effectiveness of legal aid and reducing the financial burden on the budget. The two forms of providing legal aid through a public defender (PD) and through a special representative (SR) have been analyzed and compared in the context of the specific powers of the court with a view to admission, appointment, release, replacement, deprivation of the person from legal aid and termination thereof, the issued acts (determinations) and their appealability. A peculiarity regarding the SR has also been considered, namely - the possibility of appealing the determinations with private appeals

under the procedure of Art. 274 of the Civil Procedure Code, with which the court determines the remuneration of the special representative under Art. 47, para. 6 of the Civil Procedure Code. It is emphasized that before the appeal, the possibility of requesting an amendment to the act under the procedure of Art. 248 of the Civil Procedure Code can also be used. As a special feature regarding public defenders, the possibility of administratively appealing the amount of their remuneration determined by the National Bar Association is indicated. It is concluded that the omission of any element of the complex composition of the procedure for granting legal aid, consisting of a series of factual and legal actions, leads to unlawfully provided or implemented legal aid with serious consequences for the lawyer, for the person using legal aid, and for the person who is a party to the legal aid proceedings. Each of the types of liability for the lawyer, civil, disciplinary and sanction liability for failure to fulfill the obligations under legal aid, insofar as the lawyer is obliged to conduct the assigned work with the same care as if he had been authorized, has been analyzed separately with their specifics. A scientific contribution is the study of the hypotheses of abuse of legal aid, and in this regard, relevant recommendations have been made for their limitation and adequate proposals have been formulated de lege ferenda.

The fourth chapter examines in detail the grounds for termination of legal aid, regulated in Art. 96 and 97 of the Civil Procedure Code and Art. 27 of the Civil Procedure Code. Special attention is also paid to the termination of legal aid due to the replacement of the OP or SZ. The consequences of the possibility of replacement have been discussed in a reasonable manner, also in terms of the speed of the process, the payment and effectiveness of legal aid, the lawyer's liability, which should be resolved by the authorities involved in the provision of legal aid and by the lawyers themselves. In this regard, a useful proposal de lege ferenda has been made for the regulatory regulation of the permissible hypotheses of replacement, by amending and supplementing the norm of Art. 44 ZA. An important emphasis is placed on the different procedures, sources of financing and the different amounts of remuneration, the method of reporting and payment of legal aid in the two forms of its provision – under the procedure of the ZPP or under the procedure of the CPC (resp. APC, DOPK). A useful point is the analysis of the regulation of attorney's fees for a special representative under Bulgarian law – Art. 47, para. 6 CPC, in conjunction with Art. 36, para. 2 of the Bar Act and Regulation No. 1/2004 on minimum attorney's fees (NMRAV), in the context of the Decision of the Court of Justice of the European Union of 23 November 2017. in joined cases C-427/16 and C-428/16 and the Decision of the CJEU of February 25, 2024 in case C-438/22. Attention is drawn to the need for fair remuneration of the lawyer's work, in view of ensuring quality and effective legal aid. The applicability to the present time of Interpretative Decision No. 6/6.11.2013 on item No. 6/2012 of the OSGTK of the Supreme Court of Cassation with regard to the issues of lawyer's fees and legal aid is adequately noted. Given the studied diverse case law, cited in the relevant place in the dissertation work, regarding the amounts of lawyer's fees, its amendment/increase or decrease, justified proposals de lege ferenda have been put forward. The important issue of reimbursement of legal aid costs is also successfully presented. The latter are logically related to the responsibility for the costs in the process, according to Art. 78 et seq. of the Civil Procedure Code, as well as Art. 143 and Art. 144 of the Civil Procedure Code. A useful point is also the

distinction made regarding the liability for expenses in the case of an appointed special representative and in the case of defense through a public defender, as well as in relation to the subjects, respectively. persons to whom the reimbursement of legal aid expenses is due. The topic of the extent to which the legal aid provided is free of charge has not been overlooked, given the provisions of Art. 2 of the Civil Procedure Code and Art. 94 of the Civil Procedure Code, as well as the individual hypotheses of liability for the expenses of such assistance provided to the participants in the process. The author's stated thesis about the need to amend the provision of Art. 25, Para. 1 of the Civil Procedure Code, regarding the reimbursement of the expenses for paid legal aid for its user, in cases of a conviction or sentence, and bringing it into line with Art. 78, Para. 7 of the Civil Procedure Code, also deserves support.

In the last fifth chapter, the concept of "legal aid" and its functions are examined in sequence, as well as a historical review and comparison with the previous legal framework of this institute in our country. Attention is paid to the innovations in the legal aid system introduced after 2006, especially with regard to expanding the circle of eligible persons and the hypotheses for its admission, as well as to a significant change in the method of admission of the same, depending on whether it is a question of primary legal aid – provided by the National Legal Aid Office under the procedure of Art. 21, item 1 and item 3 of the Legal Aid Act, or legal aid in an already initiated case. The new forms of providing the so-called "primary legal aid" – through the National Telephone and Regional Consultation Centers, which expand the possibilities for it to reach more people in need, as well as for it to be closer to their place of residence, are also discussed in detail. The author's contribution is the analysis of the data published by the National Bureau of Legal Aid for a period of 12 years (2012 -2023). on the use of these forms, and the volumes (number of consultations) carried out by year, which indicates that they are still not sufficiently effectively used and popular. The definitions of legal aid in a broad and narrow sense proposed by the author are also of scientific value. The different types and forms of legal aid are examined. The features of legal aid are analyzed in detail depending on the types of cases in which it is provided: civil, administrative, enforcement and criminal cases. A comparison and classification are also made according to its provision by the two main figures - an official lawyer and a special representative, as well as according to the type of protection - procedural and extra-procedural. A useful point is the idea of adopting additional forms of providing legal aid – through non-governmental or charitable organizations, which is contained in Recommendation R (93) 114 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on effective access to law and justice for the very poor. The issues of legal aid in cross-border legal disputes and disputes in the country of residence, which has a relatively new regulation and has not been analyzed in detail in its entirety in theory, have also been thoroughly and reasonably analyzed.

I accept the author's scientific and applied contributions, of which the following can be singled out, but not exhaustively:

- A contribution is a comprehensive independent study of the institute of legal aid for the protection of civil subjective rights;

- A contribution is also the analysis, as well as the distinction of the individual types of legal aid, which are classified based on various criteria.

- The discussion of the grounds for limiting the right to legal aid in accordance with the practice of the ECHR, in cases of abuse of procedural rights, or in cases where the costs of legal aid exceed the amount of the compensated damage, as well as the conclusion that these hypotheses do not constitute a violation of the right guaranteed by Article 6 of the ECHR.

- The identification of the need to undertake actions to specialize and profile lawyers providing legal aid in specific areas of law.

- The formulated resolutions to increase the efficiency and sources of financing of legal aid activities.

- Another contribution is the recommendation to regulate at the legislative level the grounds for replacement and self-disqualification of the lawyer appointed as an official defender or special representative.

- The precise justification of the problems arising in the application of the current legislation on legal aid, as well as the inconsistencies of the same with the requirements of EU law.

- The recommendation to introduce

- periodicity of the assessment of the consumer's creditworthiness when granting a consumer loan above a certain amount;

- The proposal to adopt a legal definition of the concept of "methodology for determining the interest rate", which, in addition to economic, has legal significance;

- The proposals for improving the regulation concerning the research institute and the de lege ferenda proposals made in this regard, systematized in six main groups. These six groups of de lege ferenda proposals actually represent a useful algorithm for expanding the scope of legal aid, increasing its effectiveness and facilitating citizens' access to it.

I find that the author's main conclusions are successfully defended on the basis of a thorough analysis of the current national legislation of the research institute, as well as its compliance with the international regulatory framework. The indicator of the practical focus of a dissertation is the presentation of the relevant case law on the provision of legal aid and the author's critical comments on some of the solutions adopted therein.

The abstract accurately and truthfully reflects the most important aspects of the dissertation research, and the reference for contributions contains the real scientific achievements of the doctoral student.

Publications on the topic allow for a more complete picture of the dissertation work, provide the necessary publicity for the scientific and applied contributions, as well as the author's achievements.

IV. Critical notes, recommendations and questions

Critical notes may be made to a dissertation regarding its structure. The main recommendation in this regard is that the logical sequence suggests that the presentation should begin with the last chapter, chapter five, which should be the initial one. In order to optimize the structure, it is also possible to reduce the number of individual chapters and systematize the content into three or four separate chapters.

My other critical note is the use by the doctoral student of numerous abbreviations in the course of the presentation, which, although they shorten its volume, do not fully correspond to the academic style. In this regard, in the possible publication of the dissertation as a monograph, I suggest to the author that some of the abbreviations used be replaced with the full spelling of the names of the terms.

Against the background of my positive assessment of the dissertation work developed by the doctoral student, I would like to make a recommendation to deepen his theoretical and practical efforts to study the prerequisites and forms of abuse of the application of the institution of legal aid.

V. Conclusion

The overall assessment of the dissertation work allows us to conclude that it meets the requirements of the Act on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria and the regulations thereto, possesses the necessary qualities for awarding its author the educational and scientific degree of "doctor", therefore I give a categorically positive assessment and

PROPOSE

to the members of the Scientific Jury Council to vote to award Elka Boychova Porominska the educational and scientific degree of "doctor" in the professional field 3.6. LAW, scientific specialty "Civil and Family Law".

20.02.2025 ……

Assoc. Prof. Dr. Mihail Malchev